



04.11.2024

לכבוד
חברי וחברות ועדת הכספים
כנסת ישראל

נייר עמדה – הפגיעה העתידית בנשים בעקבות הרחבת סמכויות בתי הדין הדתיים

ביום שלישי הקרוב צפויה לעלות לדיון בוועדת הכספים הצעת החוק להרחבת סמכויות בתי הדין הדתיים: הרבניים, השרעיים והדרוזים - סמכות להכריע בסכסוכים באמצעות בוררות בעניינים אזרחיים, כלומר: דיני קניין (רכוש), דיני משפחה (צוואות הסכמי ממון וכדומה), דיני נזיקין (בעיקר פגיעה ברכוש) דיני עבודה ודיני חוזים. **אנו, ארגון "בונות אלטרנטיבה" קוראות לכנסת להתנגד להצעת החוק, שכל מטרתה הרחבת סמכותם של בתי הדין הדתיים, ובעיקר בתי הדין הרבניים בצורה בלתי מידתית, משום שהדבר יביא לפגיעה בזכויות הבסיסיות של אזרחי המדינה בכלל ובזכות של נשים לשוויון בפרט.**

ראשית, אנו מבקשות להתייחס לכך שהחוק נקבע לדיון בוועדת הכספים במקום בוועדת החוקה, בניגוד לעמדה של היועצת המשפטית של הכנסת. כבר בפעם הקודמת שעלה חוק זהה לחוק הנוכחי, השיבה היועצת המשפטית של הכנסת לפנייה של בונות אלטרנטיבה כי **"ועדת הכספים אינה הוועדה המתאימה לדון בהצעות החוק וכי נושאייה אינם קשורים כלל ועיקר לנושאי החוק".** אי התייחסות ליעוץ המשפטי שניתן, מעלה חשש לגבי כוונת היו"ר לנהל את הדיון על פי אינטרס אישי, ולמנוע מגורמים שעלולים להתנגד להצעה לתרום לדיון- לדוגמא ארגוני הנשים והיעוץ המשפטי של ועדת החוקה שמוסמך לדון בהיבטי המשפט (בניגוד ליעוץ המשפטי של ועדת הכספים שאינו עוסק בנושא באותו אופן תדיר).

התנגדותנו המהותית לחוק, נוגעת ראשית לפגיעה משמעותית ונרחבת בשלטון החוק ועקרון אחדות מערכת המשפט, שתתפצל ואף תתפרק למערכות שיפוטיות שונות, שאינן מבוססות על עקרונות דמוקרטיים ושעלולות לעמוד בסתירה לחוקי המדינה. **בהקשר לנשים, ידוע כי כבר היום פוגעים בתי הדין הדתיים בזכויות הנשים. הדוגמא הבולטת ביותר לתופעה היא היעדר ייצוג לנשים בכס השיפוט, משום שרק גברים יכולים להתמנות להיות דיינים- או לחילופין, הקושי הקיים סביב מתן עדות של אישה. הרחבת סמכויותיהם של בתי דין אלו עלולה כפועל יוצא להרחיב את הפגיעה בנשים אשר יאלצו לתת הסכמתן לבוררות שמתקיימת במוסד ממשלתי שאין להן ייצוג מינימלי בו.**

מצב זה כשלעצמו, מהווה פגיעה קשה בשוויון בין המינים, ומעניק לגיטימציה נוספת לדחיקתן של נשים מהדרג השיפוט במערכת אורגנית של המדינה, ולהדרתן בפועל מהתווית דרכם והתנהלותם של בתי הדין. הדין הדתי, כפי שהוא מיושם בפסיקות בתי הדין הרבניים, מגלם בתוכו אפליה מובנית כלפי נשים, וסותר בכך את ערך השוויון- מערכי היסוד של השיטה הדמוקרטית. הדין לפיו פועלת המערכת הרבנית הוא אורתודוקסי, כותח אך ורק על-ידי גברים ונפסק בהתאם לפרשנותם שלהם בלבד, מתוך סדר חברתי פטריארכלי. יש בכך הטיה מובנית לרעת נשים, אשר בפועל מתורגמת להעצמת הפערים ואי השוויון.

¹ ראו חוות דעת של המכון הישראלי לדמוקרטיה: הצעת חוק שיפוט בתי דין דתיים (בוררות), פרופ' קרמינצ'ר, עו"ד ענת טהון-אשכנזי, ד"ר פוקס ועו"ד בנניסטי



חוות הדעת של המכון לדמוקרטיה שהוזכרה, מעלה בנוסף שחקיקה שכזו תהווה פגיעה במעמדה הדמוקרטי של ישראל בעולם בהקשר לצמצום פערים מגדריים, וספציפית בהתייחס לסעיף 16 לאמנה לביעור אפליה כלפי נשים של האו"ם (עליה חתומה ישראל), שכן מערכת הדינים הדתית איננה יכולה להבטיח שוויון. **בכך עלולה לפגוע ההצעה במעמדה הבינלאומי של ישראל שגם ככה נמצא בשפל היסטורי, ולהרחיקה ממשפחת המדינות הדמוקרטיות בנושא שיש לו חשיבות עליונה – קידומו של השוויון מגדרי.**

הסייג היחיד אשר מובא בחוק, הינו שנדרשת הסכמת שני הצדדים על מנת שהדין יתקיים בבתי הדין הדתיים. לכאורה, במידה ושני הצדדים מסכימים אין מניעה לנשים לבחור לערוך דין בוררות בבית הדין הרבני כי הדבר לא נעשה בכפייה. אך במירב המקרים פערי הכוחות והצדדים אינם מאוזנים. בכל הנוגע ליחסי מרות למשל, למעסיק יתאפשר לחייב עובדת שנמצאת בעמדת נחיתות מובנית, כתנאי להעסקתה להסכים מראש בחוזה לכך שכל מחלוקת שתתעורר בין הצדדים תידון בבית הדין הדתי. אותו החשש עולה גם במקרים אחרים בהם יש פער מיקוח גדול בין הצדדים- לדוגמא בחוזה שכירות של דירה מבוקשת, חוזה התקשרות של עסק גדול עם עסק קטן, ואף בוררות הקשורה במכירה של מוצר אטרקטיבי מסוים על ידי שימוש בחוזה.

בכך, החוק עלול להוות כלי משמעותי להעמקת הפערים המגדריים, שכן בזירות שונות במציאות הישראלית לנשים כוח מיקוח מופחת, כפי שניתן להצביע לדוגמה על מצבן של נשים בשוק העבודה. בזירה זו, נשים סובלות משכר נמוך יותר מגברים, ועובדות כעמים רבות בתחומי תעסוקה שאין בהם יכולת מיקוח גבוהה ואפשרויות התעסוקה הינן מוגבלות. או בזירת העסקים, שכן גם שם הן בייצוג חסר ולפי נתוני הלמ"ס לשנת 2015, רק 26.5% מכלל העסקים הם בבעלות נשים, ועיקר הפעילויות של העצמאיות מרוכזת בענפים מאופיינים בהשקעות ומחזורים נמוכים יותר, קרי, עסקים קטנים.

פגיעה זו תהיה כי כמה מונים בקרב נשים המתגוררות וחייות בחברה דתית, בהן קיים לחץ חברתי וקהילתי גדול יותר להתנהלות בבתי הדין הדתיים, או לחילופין, להסתכן בביקורת בעקבות הפרת נורמות חברתיות. החשש ייחודי קיים גם בהקשר לנשים בעלות משלח יד נמוך, שכן עלולות לבחור להגיע להליך בוררות בבית דין שמפלה אותן, בעקבות העובדה שהוא מסובסד ונעשה בגוף המוכר על ידי המדינה, בניגוד להליך הבוררות האזרחית, הנעשה באופן פרטי ואינו זוכה לסבסוד. לבסוף, ההבנה של האזרחים והאזרחיות ורמת האוריינות שלהם ושלחן בחוזים, יכולה גם כן להוביל ללא ידיעה, להסכים לנהל בוררות במוסד שאינו מייצג את הערכים הבסיסיים שלהם ושלחן.

לאור הנימוקים המפורטים לעיל, אנו קוראות לכם ולכן, חברי וחברות הועדה שלא לאשר את הצעת החוק להרחבת סמכויות בתי הדין הדתיים. הניסיון להעביר זאת בזמנים אלו הינו בגדר ניצול מצב המלחמה הנוכחי, וניצול חוסר הקשב הציבורי, שכן מדובר בהצעה שהינה בלתי סבירה ובלתי מידתית בנשים, המהווה אף פגיעה בסטטוס קוו.